

O dveh predstavitev monografije

Svetovni dan tuberkuloze v Zagrebu in Ljubljani

Svetovni dan tuberkuloze je bil v letošnjem letu obeležen z izjemno izdajo monografije *Tuberculosis (1860–1960) Slovenia's Golnik Sanatorium and TB in Central Europe*. Izšla je pri ugledni mednarodni založbi Peter Lang. Avtorica prof. dr. Zvonka Zupanič Slavec je z izdajo knjige ponovno potrdila svojo sposobnost pisanja in dolgoletnega ustvarjanja na področju zgodovine medicine. Knjigo sta izdala Inštitut za zgodovino medicine Univerze v Ljubljani in Bolnišnica Golnik – Klinični oddelek za pljučne bolezni in alergijo. Uredila jo je avtoričina sodelavka Senta Jaunig. Na tem mestu ne bomo pisali o podrobnih vsebini knjige, ki je bila oziroma bo predstavljena v tisku. Želeli bi opisati dve prestavitvi knjige, ki sta bili prav v okviru obeleževanja svetovnega dne tuberkuloze. Prva je bilo srečanje *Hrvatskog pulmološkog društva Hrvatskog liječničkog zbora (HLZ)*, ki je potekalo v Veliki dvorani HLZ v Zagrebu 22. marca 2011, in druga je novinarska konferenca ob svetovnem dnevu tuberkuloze, ki jo je 24. marca 2011 organiziral Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani v Prešernovi dvorani ZRC SAZU.

Na povabilo Hrvaškega pulmološkega društva smo se avtorica knjige, urednica, oblikovalka in avtorica članka v prelepem pomladnem dnevu odpeljale v Zagreb. Dvorana HLZ se je napolnila in že to je bila spodbuda za vse predavatelje. Vse zbrane je pozdravil predsednik pulmološkega društva dr. Neven Miculinić. Srečanje je bilo oblikovano v dveh delih: kot prikaz stanja tuberkuloze (TB) na Hrvaškem in kot predstavitev knjige dr. Zvonke Zupanič Slavec. O statističnih rezultatih pojavljanja TB v zadnjih desetletjih je predaval epidemiolog dr. Aleksandar

Šimunović. Sledila je zelo zanimiva in gledljiva strokovna predstavitev zdravnice mikrobiologinje dr. Vere Katalinić Janković. Oba referenta sodelujeta tudi s slovenskimi kolegi, predvsem z golniško bolnišnico in njihovim protituberkuloznim oddelkom.

Pulmolog in zgodovinar medicine mag. Ivica Vučak je na kratko s slikovnim gradivom predstavil dr. Zvonko Zupanič Slavec ter njene glavne izdaje iz bogate palete knjig. Zgodovinarica medicine prof. dr. Stella Fatović Ferencič z *Odjela za povijest medicine Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* je kot recenzentka podrobno opisala vsebino knjige in njeno poslanstvo v srednje-evropskem prostoru. Izpostavila je, da knjiga predstavlja izreden dokument v boju proti TB v Sloveniji in delu srednje Evrope. V knjigi je posebna pozornost posvečena sanatoriju Golnik od ustanovitve, gradnje, posebnih arhitekturnih rešitev do dnevnega ritma bolnikov in njihovih terapij. TB se je dotikala mnogih življenj. Dr. Fatović Ferencič je prepričana, da bo knjiga služila kot imenitna spodbuda za nove analize in predstavitve.

Na poziv predsednika srečanja dr. Miculinića je besedo prevzela avtorica knjige. Zahvalila se je za dragoceno povabilo in možnost predstavitve knjige. Opisala je zgodovino nastajanja knjige: od slovenske izdaje dela leta 2009 do sodelovanja uglednih evropskih strokovnjakov. Uvodnik h knjigi je delo direktorja centra za tuberkulozo in pljučne bolezni pri SZO prof. dr. Giovannija Battiste Migliorija, ki daje knjigi svetovni okvir. Po njegovem mnenju knjiga predstavlja zgodbe TB, sanatorija, osebjia in bolnikov v predelu Evrope, ki predstavlja most med vzhodom in zahodom ter severom in jugom, hkrati jo aktualizira s sodobnimi podatki in perspektivami. Predstavitve kompetentnih strokovnjakov iz Avstrije – zgodovinarke dr.

Elisabeth Dietrich Daum, Italije – zgodovinarja medicine prof. dr. Eura Ponteja, in Hrvaške – pulmologa in zgodovinarja medicine mag. Ivica Vučaka, omogočajo primerjavo med zatiranjem bolezni v različnih nacionalnih in družbenopolitičnih okoljih. Prisotni so avtorico in njeno predstavitev nagradili s toplim aplavzom.

Po uradnem delu je sledilo prijetno druženje v Klubu HLZ. Zanimivo je bilo srečanje z dvema uglednima damama, gospo mag. farm. Ksenijo Krstić in njeno hčerko dr. Krstičevo. Obe sta živeli na Golniku, ko je tam po drugi svetovni vojni

V Zagrebu pred Klovičevimi dvori ob dnevu tuberkuloze: z desne gostitelj pulmolog mag. Ivica Vučak, avtorice knjige prof. Zvonka Zupanič Slavec, knjižna urednica Senta Jaunig, oblikovalka knjige Metka Žerovnik, hrvaška kolega dr. Branko Kolarek in prof. Zvonimir Kaić (foto: Tatjana Tomazo Ravnik).

intenzivno deloval dr. Stanko Krstič (1948–1952). Soproga Ksenija Arko Krstič je možu veliko pomagala s svojim znanjem. Kot magistra farmacije je leta 1950 reorganizirala bakteriološko-biokemično laboratorijsko delo in pričela izvajati teste za določanje streptomicinske odpornosti. Vitalna gospa je z zanimanjem spremljala predavanja in obujala spomine na leta delovanja v Sloveniji. Hčerka je v prijetni slovenščini obujala spomine na nekaj let šolanja v Osnovni šoli Goriče. Povedala mi je, da bo raje obdržala romantični spomin izpred desetletij, kot da bi ji nova slika vasi in okolice ob ponovnem obisku le-tega spremenila. Veliko udeležencev se je spominjalo strokovnega sodelovanja z bolnišnico Golnik, saj je bila v bivšem jugoslovanskem prostoru po vojni (1945) jugoslovanska doktrinarna ustanova za obvladovanje jetike.

Knjiga je vzbudila veliko zanimanja in prepričani smo, da bo vsakemu bralcu v zanimivo in poučno branje.

Prav na svetovni dan TB pa je polna dvorana ZRC SAZU v slavnostnem vzdušju z zanimanjem prisluhnila bogatemu programu. V imenu direktorja dr. Ota Lutarja je vse prisotne pozdravila dr. Duška Knežević Hočevnar, vodja Družbeno medicinskega oddelka ZRC SAZU. Besedo je prevzela dr. Zvonka Zupanič Slavec. Pozdravila je ugledna gosta iz tujine prof. dr. Eura Ponteja iz Trsta, mag. Ivica Vučaka iz Zagreba ter prof. dr. Mitjo Košnika, direktorja Klinike Golnik. Predstavila je sodelavke in sodelavce, Sento Jaunig kot urednico, Metko Zerovnik kot oblikovalko in predstavnika prevajalske ekipe DEKS, prof. Donald Reindla. Slednji se je še posebej zahvalil za zanimivo izkušnjo, ki jo je pridobil ob delu s knjigo, in povabil k novim sodelovanjem. Prav tako se je z nekaj besedami oglasil dr. Euro Ponte in na kratko predstavil zgodovino zdravljenja TB v Trstu.

Prof. Zvonka Zupanič Slavec je vsebinsko obogatila predstavitev tematike knjige v širšem smislu s posnetkom Botticellijeve slike Rojevanje Venere. Mladenka, ki predstavlja Venero, naj bi bila znamenita renesančna lepota Simonetta Cattaneo de Vespucci, ki naj bi pri 22 letih starosti podlegla pljučni TB. Tudi številni evropski in slovenski umetniki: slikarji, glasbeniki, pisatelji so oboleli in tudi umrli zaradi jetike. Naj naštejemo le nekaj slovenskih kulturnikov, ki jih je zaznamovala TB: Dragotin Kette, Josip Murn, Josip Jurčič, Simon Jenko, Janko Kersnik, Franc Gestrin, Ivan Grohar, Jožef Petkovšek, Sebastjan Krelj, Jernej Kopitar.

Z besedo in sliko je predstavila nastanek sanatorija Golnik kot ustanove za jetične invalide s soške fronte, do zidave nove Vurnikove stavbe in življenja v njej: terase, spremenjene v ležalnice za terapijo na svežem zraku in počitek, pa dobro hrano ter družabno in duhovno življenje. Povedala je, da je želela tuberkulozo predstaviti z interdisciplinarno študijo iz perspektive kulturnozgodovinskih in socialno-ekonomskih razmer, humanitarnosti varovanja zdravja in posebej z vidika medicine ter varovanja zdravja. Številne vitalne statistike o obolevnosti in umrljivosti zaradi tuberkuloze v Sloveniji, bivši Jugoslaviji in primerjave z ostalimi sosednjimi področji v Evropi dajejo knjigi veliko vrednost. Posebej je izpostavila dejstvo, da Bolnišnica Golnik poseduje bogato zbirko slikovnega gradiva, ki ji je bilo

pri nastajanju knjige v veliko pomoč. Objavljeni posnetki v knjigi velikokrat povedo več kot besede in predstavljajo neizbrisen spomin na čas in kraj, ki ga knjiga opisuje.

Dr. Ivica Vučak je predstavil razvoj protituberkuloznega boja na Hrvaškem in povezovanje tudi s slovenskim strokovnim prostorom. Tuberkuloza je bila nesporno tudi socialna bolezen. Kot tako jo je obravnavala Senta Jaunig, univ. dipl. kulturna antropologija, v svoji predstavitvi Tuberkuloza in rojstvo »biopolitike«. Petra Svetina Šorli, dr. med., je predstavila aktualno stanje tuberkuloze v Sloveniji. Kljub upadanju zabeleženih in zdravljenih primerov je treba pozorno spremljati zdravstveno stanje prebivalstva. Med posameznimi predstavitvami je na temo refleksije jetike v slovenski literaturi sodeloval z interpretacijami umetniških besedil Cankarja, Murna in zdravnika ftiziologa Josipa Otahala študent dramske igre Jure Kopusar. Kako žalostne so bile usode bolnikov, ki so oboleli za TB, in njihovih družin!

Vsi, ki poznate proces uveljavljanja slovenske knjige pri uglednih mednarodnih založnikih, lahko samo pohvalite uspeh prizadevanj dr. Zupanič Slavčeve. Pridobila je zaupanje založbe Peter Lang in s tem omogočila pot knjigi po vsem svetu. Založba Peter Lang deluje na lokacijah Frankfurt na Majni, Berlin, Bern, Bruselj, New York, Oxford in Dunaj.

Javno predstavljena medicinska knjiga na opisanih dogodkih je spomin na kugo 20. stoletja, trajen spomenik vsem zdravstvenim delavcem, ki so sodelovali v borbi proti tuberkulozi. Pisana beseda ob bogatem dokumentarnem gradivu plemeniti narodovo zgodovino, predvsem slovensko medicino. Dr. Zvonki Zupanič Slavec naj tudi ob tem zapisu izrazimo zahvalo in čestitke za ves trud, ki ga je vložila v to delo. Zaželimo ji še veliko energije, idej in seveda izdanih knjig. Ni veliko strok, ki bi imele tako bogato dokumentirano zgodovino, kot jo ima zdravstvo na Slovenskem!

Tatjana Tomazo Ravnik

Ob srečanju v Ljubljani Zvonka Z. Slavec predstavlja knjigo. V prvi vrsti z desne sedijo: prof. dr. Euro Ponte (Italija), prof. Donald Reindel (prevajalec), mag. Ivica Vučak (Hrvaška), Senta Jaunig (Inštitut za zgodovino medicine MF UL), Petra Svetina Šorli (Klinika Golnik), Jure Kopusar (dramski interpret).